

ARCHEOLOGIE : VEEL MEER DAN ALLEEN MAAR OPGRAVEN !

Het woord archeologie roept nog bij velen het beeld op van fabelachtige schatvondsten, of van stoffige musea vol oude dingen, of nog van suffige professoren die alleen maar belangstelling tonen voor potscherven en hoekige keien.

Langzaam aan echter komt hierin verandering. De televisie toont nu en dan eens een groep entoesiaste mensen op een opgravingsterrein, krantenartikels beschrijven al eens minder spektakulaire projekten en moderne tentoonstellingstechnieken stellen de vondsten op een aantrekkelijke manier voor.

Toch blijft het opgraven zelf en het gevonden voorwerp centraal staan in de belangstelling. Archeologie is veel meer dan dat. Archeologie is niet meer het verzamelen van oudheidkundige curiosa. Ze is een volwaardige wetenschap geworden met eigen methodes en technieken, die we hier heel kort zullen bespreken.

In de voorbereiding van een opgraving speelt de prospektie een voorname rol. Prospektie heeft tot doel de archeoloog zoveel mogelijk gegevens in handen te spelen vooraleer de spade de grond in gaat. Alle beschikbare kaarten worden bestudeerd : van de moderne topografische tot de oude kadasterplans. Ook de bodemkaart geeft veelal waardevolle inlichtingen. Vooraleer het terrein zelf op te gaan worden reeksen luchtfoto's bekeken, die in sommige gevallen een schat aan informatie opleveren. Bij het terreinonderzoek wordt uitgekeken naar oppervlaktevondsten, reliëf en verkleuring van bodem en gewassen. Dikwijls wordt er met de grondboor gezocht naar de opbouw en de samenstelling van de lagen, die echter veel beter waarneembaar zijn in recente ontsluitingen, bvb. pas gegraven sloten of bouwputten. Soms wordt zelfs met verfijnde elektronische apparatuur gewerkt, zoals de proton-magnetometer, om lang verdwenen grachten en bedolven fundamenten op te sporen. Meer en meer komt het voor dat prospektie aanleiding geeft tot opgraven dan andersom.

Tot de voorbereiding van een archeologische campagne behoort ook het napluizen van de bewaarde dokumenten en publikaties. Zowel de kruik uit het museum, de rekening uit het archief als de monografie van een plaatselijk vorser komt hier aan de beurt. De moderne archeoloog zal zelfs zijn neus niet ophalen voor lokale legenden, overleveringen en bijgeloof. Vaak zal hij kontakt zoeken met de lokale bevolking die hem dikwijls heel wat informatie zal bezorgen die elders gewoon onvindbaar is.

De archeoloog kan nu zijn taktiek gaan bepalen : waar, wanneer en hoe zal hij opgraven ? Eerst moet hij nog enkele administratieve en logistieke taken afhandelen : toelating bekomen van eigenaar en gebruiker van de grond, het opgravingskontraakt afsluiten, contacten leggen met overheidsinstanties en lokale kulturele verenigingen, zijn staf samenstellen, zijn personeel aanwerven, het opgravingsmateriaal aanvoeren, slaap- en eetgelegenheid voorzien en zijn werkschema opstellen. Dat hij daarbij gebonden is aan zijn budget hoeft wel geen verder betoog.

De opgraving zelf begint met de inrichting van de werf : materiaal en personeel, moet behoorlijk ondergebracht worden, administratie en behandeling van vondsten efficiënt gepland. Nu volgt het uitzetten van het opgravingsareaal op het terrein, dat vooraf nauwkeurig werd opgemeten, heeft de projektleider op zijn algemeen plan reeds de plaatsen uitgekozen die hij wil onderzoeken. Dit gebeurt aan de hand van sleuven en kwadranten of vlakken, die geschikt worden in lijn, of cirkel, rooster ("grid"). Deze oppervlakten worden nauwkeurig afgebakend en opgetekend in het siteplan. Vervolgens wordt de bovengrond met de hand of mechanisch verwijderd, en van dan af treedt heel de opgravingstechniek in werking. In elke put gaat een ploeg opgravers aan het werk, die laag na laag zorgvuldig afgraaft de vondsten per laag- en dikwijls drie-dimensioneel- optekent, de grondplans, profieltekeningen en doorsneden opstelt, en daarbij voortdurend in de weer is met graafgerei, fotoapparatuur, meet- en tekengerief.

De vondsten worden gereinigd, genummerd, beschreven in de vondsten kataloog en verpakt. De monsters (grond, schelpen, planten, houtskool e.d.m.) worden afzonderlijk behandeld, evenals de voorwerpen die dringend aan een conservatiebehandeling toe zijn. Alles wat op het terrein gebeurt, alle waarnemingen, alle werkhypotesen worden opgetekend in het dagboek. De projektleider controleert en ko-ordineert de werkzaamheden van de ploegen, interpreteert de stratigrafische positie van de vondsten en organiseert briefings voor het personeel en de bezoekers. Vaak kumuleert hij de funkties van archeoloog, landmeter, fotograaf, sekretaris...

Bij het sluiten van de werf kan het terrein weer in zijn oorspronkelijke staat hersteld worden of permanent voor het publiek toegankelijk gemaakt. De archeoloog heeft dan echter nog maar een derde van zijn taak achter de rug ! Zijn opdracht is immers HET OPZOEKEN, BESTUDEREN EN HISTORISCH INTERPRETEREN VAN ALLE SPOREN EN MATERIELE RESTEN DOOR DE VERDWENEN BESCHAVING IN DE ONDERGROND ACHTERGELATEN.

De verwerking van de gegevens is een biezonder belangrijke fase in het onderzoek. Behalve zijn eigen waarnemingen en de vondsten moet de archeoloog vergelijkingsmateriaal gaan opzoeken en de rapporten van de specialisten bestuderen. Vaak wordt beroep gedaan op geologen, bodemkundigen, antropologen, plant-en dierkundigen, numismaten, chemici en natuurkundie dan weer hun eigen technieken en methodes aanwenden. Deze multi-disciplinaire benadering van archeologische problemen is een kenmerk geworden van het modern oudheidkundig bodemonderzoek. Vooral in de chronometrische dateringsmethodes zijn er nu heel wat nieuwe technieken beschikbaar zoals de dendrochronologie, de radiocarbon of C-14 datering, de termoluminescentietechniek, het archeomagnetisme enz.

De combinatie van al de verzamelde gegevens zal de archeoloog nu moeten interpreteren, en, steunend op zijn historische vorming, zal hij zijn bevindingen neerschrijven in een uitgebreid, duidelijk en streng objectief opgravingsverslag. Hij rekent het eveneens tot zijn plicht dit rapport zo snel mogelijk te publiceren en zijn werkdokumenten te klasseren in een opgravingsdossier, dit samen met de vondsten bewaard zal worden in een museum of een wetenschappelijk instituut voor oudheidkundig bodemonderzoek, waar het toegankelijk is voor de gemeenschap.

Begrijperlijke wijze stelt men zich nu de vraag of er in de archeologie nog plaats is voor de amateur. Het antwoord is vrij eenvoudig : de eigenzinnige "potjesdelver", die alleen maar oog heeft voor het voorwerp, is een vandaal, hoe goed zijn bedoelingen ook mogen zijn. Het bodemarchief kan immers maar éénmaal gelezen worden, en dat vereist opleiding en ervaring. Wie bij een archeoloog met zijn vondsten komt aandragen zonder ze in hun kontekst te kunnen situeren, zou net zo goed de lettergrepen uit een middeleeuws handschrift kunnen snijden en ze aan een archivaris cadeau doen.

De amateur echter, die met de nodige kennis en het nodige materiaal nauw met de vakarcheoloog wil samenwerken, wordt door deze laatste beschouwd als een gewaardeerde medewerker. Vandaar is het ontstaan te verklaren van zijn kontradiktorische eretitel : PROFESSIONAL AMATEUR !!

E. Cools
Werkgroep opgravingen en Vondsten
Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen.